

Bibliotek.dk – automatisk bestilling

Af Anders-Henrik Petersen

Filosofien i bibliotek.dk er ganske enkel:

- * brugeren søger og finder det materiale, hun ønsker at bestille
- * bestillingen går derefter til det bibliotek, hvor brugeren i forvejen er indmeldt som låner (brugers "eget bibliotek")

Anders-Henrik Petersen

Databasekonsulent
Dansk BiblioteksCenter
ahp@dbc.dk

Automatisk bestilling

Hvis materialet haves på brugerens "eget bibliotek" sker der som oftest en linkning til den fundne post ned i bibliotekets eget web-katalog, hvor brugeren så foretager reservering/bestilling. Hvis det fundne materiale ikke findes på brugerens eget bibliotek, sendes der en bibliotek.dk-bestilling til brugerens eget bibliotek. Biblioteket modtager bestillingen enten på e-mail eller slår den op i BOB-basen, og tager stilling til om brugerens bestilling skal "konverteres" til en fjernlånsbestilling. Dette sidste sker nu manuelt, enten via BOB-basens viderestilling eller ved gensøgning og bestilling i DanBib

Brugeren skal altså i princippet ikke bekymre sig om, hvor materialet findes – endsiges spekulere i begreber som 'ILL' eller 'fjernlån'. Det overlades helt til de professionelle på brugerens eget bibliotek, om bestillingen skal effektueres ved et indlån fra et andet bibliotek, ved anskaffelse af materialet til egen samling eller på en tredje måde.

Dette princip har nu fungeret siden bibliotek.dk's start i efteråret 2000 - og brugerne har været tilfredse. Det samme har måske ikke altid været tilfældet med "de professionelle" – modellen indeholder et par svagheder:

- brugeren har måske fundet en udgave af ønsket materiale i bibliotek.dk, som ikke er anskaffet af eget bibliotek – men biblioteket har måske en anden (og lige så god) udgave
- der er ganske meget trivielt arbejde med at "konvertere" en bibliotek.dk-bestilling til en 'fuldblods' ILL-DanBib-bestilling. Også selvom det sker fra BOB-basens brugergrænseflade, hvor det kan udføres med 2-3 museklik

Udgaveproblemet

Dette "problem" har 2 årsager:

- katalogiserings- og formateringsregler, som bestemmer at forskellige udgaver af et værk beskrives i selvstændige bibliografiske poster – her skal hver udgave være repræsenteret i en selvstændig udgave
- de egentlige "dobbeltposter", hvor 2 poster burde være lagt sammen ("matchet") i DanBib/bibliotek.dk, men ikke er blevet genkendt af matchprogrammet – oftest på grund af "mangelfuld" katalogisering

Det sidste problem ("dobbeltposter") har vi over årene angrebet på mange forskellige måder: bedre matchrutiner i DanBib/bibliotek.dk, tilbud om undervisning, kontakt til enkelte biblioteker m.v. Vi kan nu (næsten) ikke nå længere med automatikken – resten er afhængig af bibliotekernes egen indsats.

Men problemet med de forskellige "rigtige" udgaver er ikke et spørgsmål om fejl m.m. i katalogisering. Se fx disse 2 nedenstående poster i DanBib:

Forskelligt forlag, udgivelsessted og -år, sidetal osv.; det er forskellige udgaver, som korrekt er fordelt på forskellige poster. Den øverste er lokaliseret til flere folkebiblioteker, bl.a. Københavns Kommunes Biblioteker, mens den anden haves af Statsbiblioteket – bare som eksempel!

Indtil nu er posterne blevet vist på samme måde i bibliotek.dk. Det betyder at en bruger, der har valgt Statsbiblioteket som "sit eget bibliotek", sagtens kan sende en bibliotek.dk-bestilling til SB på den udgave, som København har. Hvis brugeren har valgt "Favoritbibliotek", kan hun med det samme se et link til eget biblioteks katalog – men hun kan godt bestille den anden post alligevel.

"Værkvisning" i bibliotek.dk

Fra 3. version af bibliotek.dk (sat i drift den 12.10.2005) har vi introduceret "værkvisning" i bibliotek.dk. Det betyder, at bibliografiske poster, der beskriver forskellige udgaver, men repræsenterer det samme "værk", vises i en og samme "værkpost":

<p>BOG <u>Emery, Fred</u> Watergate : the corruption of American politics and the fall of Richard Nixon / Fred Emery. - 1. Touchstone edition. - New York : Touchstone, 1995. - xvi, 559 sider, 16 tavler i sort/hvid. - (A Touchstone book) ISBN: 0-684-81323-8 Opstilling i folkebiblioteker: 32.2863 FAUSTNR: 4 224 274 0 Emne: Nixon, Richard M.; Watergate; politiske forhold; præsidenter; USA; 1970-1979</p> <p>Accept</p> <p>BOG <u>Emery, Fred</u> Watergate : the corruption and fall of Richard Nixon / Fred Emery. - London : Jonathan Cape, c1994. - xviii, 542 s., tav. : ill, 25cm ISBN: 0224036947 Emne: Nixon, Richard M., Watergate Affair, 1972-1974</p>	<p>København (710100) Slå op Bestil Sønderborg Bibliotek (753700) Slå op Bestil Vejle Bibliotek (763100) Slå op Bestil Hovedbiblioteket i Århus (775100) Slå op Bestil Skive Bibliotek (777900) Slå op Bestil</p> <p><input type="text"/> Bestil</p> <p>SB Slå op Bestil Note: 2-97-1657</p> <p><input type="text"/> Bestil</p>
---	---

Brugeren skal stadig klikke på "se mere og vælg" (nemlig udgave) for at se, om hendes "favoritbibliotek" har materialet og evt. sende en bestilling. Men al information om dette er nu samlet i én post, hvad der giver et meget bedre overblik over et søgeresultat. Men værkvisning i sig selv løser ikke "udgave-problemet". Det gør så til gengæld vores næste tiltag: "Bestil på værkniveau".

Emery, Fred
Watergate : the corruption of American politics and the fall of Richard Nixon 📖 Vælg udgave før du bestiller
 Sprog: Engelsk
 Emne: Nixon, Richard M. ; Watergate ; politiske forhold ; præsidenter ; USA ; 1970-1979
 BOG: 1. Touchstone edition. Touchstone, 1995. (A Touchstone book) **Se mere og vælg ...**
 BOG: Times Books, 1994 **Se mere og vælg ...**
 BOG: Jonathan Cape, c1994 **Se mere og vælg ...**

Bestil på værkniveau

Formålet med "bestil på værkniveau" er:

- at gøre bestilprocessen mere overskuelig for brugeren
- at minimere antallet af bibliotek.dk-bestillinger, hvor brugerens eget bibliotek har en anden udgave end den konkrete der bestilles

Brugeren skal ikke længere vælge konkret udgave for at bestille (det er stadig en mulighed!). Men værkposten i eksemplet ovenfor vil blive udstyret med én bestilknop. Denne kan så anvendes af den bruger, der bare skal have "en eller anden" udgave af de poster, der vises. Hvis brugerens eget bibliotek har én af udgaverne, vil der blive linket til denne i bibliotekets web-katalog. Hvis brugerens eget bibliotek ikke er repræsenteret med en lokalisering på nogle af udgaverne, udvælger bibliotek.dk-programmet så "den bedste" til bestilling. "Den bedste" vil sige:

- den udgave, hvor lokaliseringerne ligger tættest på den lånevejsrækkefølge, som brugerens eget bibliotek har valgt
- sammenholdt med antal lokaliseringer (den udgave med flest lokaliseringer foretrækkes)

Model for automatisk fjernlån af bibliotek.dk-bestillinger

Men trods "bestil på værkniveau" lander der til sidst en bibliotek.dk-bestilling hos brugerens eget bibliotek, som skal efterbehandles manuelt, evt. laves til en bestilling til et andet bibliotek:

- så den ene bibliotekar siger: "Kan det ikke gøres automatisk?"
- den anden siger: "Er du tosset? Så aner vi jo ikke, hvad der bliver bestilt i andre biblioteker? Måske er det under anskaffelse ... måske skal vi anskaffe det selv?"

Vi har – på opdrag af Biblioteksstyrelsen – lavet en model for automatisk fjernlån af bibliotek.dk-bestillinger, som vi mener kan tilfredsstille både bibliotekar-1 og bibliotekar-2. For ikke at lave den ud i den blå luft er det sket i samarbejde med repræsentanter fra forskellige store og små forsknings- og folkebiblioteker.

Ideen i denne model er, at brugeren stadig ikke skal bekymre sig om, hvor det ønskede materiale i givet fald befinder sig rent fysisk. Hun skal som hidtil koncentrere sig om søge- og selektionsprocessen. Brugeren eget bibliotek kan (i VIP-basen) opstille forskel-

lige betingelser for hvornår (og hvornår ikke) automatisk fjernlån accepteres. Ligeledes kan långivende biblioteker opsætte betingelser og parametre for accept af disse bestillinger. Bestilsystemet udvælger så det bibliotek, der hurtigst kan effektuerer fjernlånet.

Konkret sker der følgende: Når bibliotek.dk har udvalgt en bestemt post til bestilling på brugerens eget bibliotek, er bestil-processen slut for brugeren. Bestillingen overtages nu af BOB-systemet, som vil undersøge fem punkter:

1. Accepterer brugerens eget bibliotek, at en bestilling af denne type udføres som automatisk fjernlån?
2. Er der långivende biblioteker (lokaliseringer), der ligeledes har sagt ja til at modtage bestillinger af denne type automatisk?
3. Hvis "ja": er der nogle, der vil udlåne det ønskede materiale?
4. Hvis "ja": er der nogle biblioteker, der kan levere inden for den interesseperiode, som brugeren har angivet i bibliotek.dk?
5. Og hvis "ja": hvilket bibliotek vil levere først?

Til hvert af disse punkter kan svaret også være "nej" – og i så fald lander bestillingen som en bibliotek.dk-bestilling til "brugerens eget bibliotek", præcis som i dag. Men hvis svaret er "ja" til alle spørgsmål, vil BOB-systemet sende bestillingen som en DanBib-bestilling til det bibliotek, der kan levere materialet først. Dette bibliotek vil altså modtage en almindelig DanBib-fjernlånsbestilling afsendt fra "brugerens eget bibliotek". Og brugerens eget bibliotek vil modtage en sædvanlig DanBib-kvittering. Det, der startede som en bibliotek.dk-bestilling, er altså endt som en fjernlånsbestilling, uberørt af menneskehånd.

De tekniske forudsætninger

Dette kræver selvfølgelig lidt af de delta-gende biblioteker. For bibliotek.dk-biblioteket ("brugerens eget bibliotek") kræves ikke noget særligt, rent teknisk. De skal udfylde et nyt afsnit i VIP-basen for en række udvalgte materialekategorier:

- ja/nej til automatisk fjernlån af bibliotek.dk-bestilling for denne type materiale

- materialet må ikke være nyere end (antal dage)
 - positivliste over långiver-biblioteker, som bestillinger automatisk må sendes til
- Biblioteker til positivlisten kan kun vælges ud fra de biblioteker, der selv (som långiver) har sagt "ja" til automatisk fjernlån af den pågældende materialetype.

Biblioteker der modtager bestillinger: hvert bibliotek udfylder i VIP-basen for en række materialekategorier følgende:

- ja/nej til modtagelse af automatisk genererede bestillinger
- materialet må ikke være nyere end (antal dage)

Et bibliotek kan i denne model frit vælge både at være "låntager" og "långiver" – eller kun én eller ingen af delene.

Derudover skal biblioteket kunne levere automatisk oplysning om tilgængelighed og leveringsperiode (såkaldt "holdings") for det bestilte materiale. Dette kan p.t. ske med Z39.50-opslag til "Z-bestil-biblioteker" (som Netpunkt gør allerede i dag i ca. 60 biblioteker). Men for at det skal blive rigtigt interessant, skal alle danske bibliotekssystemleverandører kunne levere tilsvarende oplysninger. Pt. har flere systemleverandører dette på deres udviklingsplan.

Projektets status

"Automatisk fjernlån" har været på bibliotek.dk-udviklingsplanen i 2005 (undersøgsfase), og er også sat på i 2006 (implementering). Pt. arbejder vi med en testudgave af systemet, som vi regner med bliver færdig til afprøvning blandt testbibliotekerne i løbet af 1. kvartal 2006.